

DROBNE ZNALEZISKA MONET RZYMSKICH Z TERENU POLSKI (CZ. 1)

Wyszczególnione poniżej monety zostały opisane i określone na podstawie fotografii, w większości przypadków nie udało się pozyskać danych metrologicznych.

Czerniejewo, gm. loco, pow. gnieźnieński — okolica

M.: nieznane. **D.:** nie później niż wrzesień 2008 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Marek Aureliusz, sesterc, lata 177–178, Rzym, 21,5 g, 30 mm, RIC III 1230.

Av. M AVREL ANTONI-NVS AVG TR P XXXII, głowa w wieńcu w prawo.

Rv. [IMP VI]III COS III P P, Aequitas stojąca w lewo trzyma wagę i róg obfitości, po bokach S-C.

Głubczyce, m. pow. — okolice

M.: nieznane miejsce na Wyżynie Głubczyckiej. **D.:** nie później niż listopad 2009 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Septymiusz Sewer, aureus, lata 202–210, Rzym, RIC IV 276 odm.

Av. SEVERVS — PIVS AVG, popiersie w zbroi i w draperii, w wieńcu w prawo.

Rv. IIII LI[B]ERALITAS AVGG, Liberalitas stojąca w lewo trzyma abakus i róg obfitości.

Moneta zaopatrzona w otwór (na awersie z lewej strony, za głową cesarza).

Goraj, gm. Przytoczna, pow. międzyrzecki

M.: nieznane. **D.:** nie później niż wrzesień 2008 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Walerian I, antoninian, lata 253–260, nieokreślona mennica, RIC V ?.

Av. IMP C P LIC VA[...]VG, popiersie w zbroi i w draperii, w koronie promienistej w prawo.

Rv. legenda nieczytelna, nieokreślona postać męska stojąca w lewo.

Góra, m. pow. — okolica

M.: nieznanne. **D.:** nie później niż luty 2009 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Nieokreślony cesarz z 2. połowy III w. (Probus?), antoninian, lata 70.–80. III w. (?), nieokreślona mennica (Lugdunum?), RIC V ?.

Av. IMP C[...]VS AVG, popiersie w koronie promienistej w prawo.

Rv. [...]VG, nieokreślona postać kobieca stojąca w lewo.

Hrubieszów, m. pow. — okolica

M.: nieznanne. **D.:** nie później niż listopad 2007 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Probus, antoninian, lata 276–282, Serdica (?), RIC V 877 (?).

Av. IMP C M AVR PROBVS P F AVG, popiersie w draperii, w koronie promienistej w prawo.

Rv. VIRTVS PROBI AVG, cesarz galopujący na koniu w prawo przebija włócznią pie-szego wroga, ewentualnie oznaczenia mennicze nieczytelne.

Imielin, m., pow. bieruńsko-łędziński — okolica

M.: pole orne. **D.:** nie później niż luty 2008 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Saloninus, antoninian, lata 258–260, Lugdunum, RIC V 9.

Av. SALON VALERIANVS CAE[S], popiersie w draperii, w koronie promienistej w pra-wo.

Rv. PIETAS AVG, naczynia ofiarne.

Kartuzy, m. pow. — okolica

M.: pole orne na wzgórzu, między jeziorami. **D.:** nie później niż lipiec 2009 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Marek Aureliusz, sesterc, lata 163–165, Rzym, 33 mm, RIC III 861 lub 888 lub 898.

Av. [...]VG ARMENI[...], głowa w wieńcu w prawo.

Rv. [...] COS III, Mars stojący w prawo trzyma włócznię i opiera się na tarczy, po bokach S-C.

Koszalin, pow. grodzki — okolica

M.: nieznane. **D.:** nie później niż wrzesień 2008 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Gordian III (?), AE-23, lata 238–244 (?), nieokreślona mennica, 23 mm.
Av. [...]*NVS*[...], głowa lub popiersie w wieńcu w prawo.
Rv. nieczytelny.

Kwidzyn, m. pow.

M.: przy stacji paliw przy drodze krajowej nr 55 od strony wyjazdu na Malbork.
D.: nie później niż wrzesień 2010 r. **L.:** 1 moneta. **Zb.:** niewykluczone, że moneta została przekazana do Muzeum w Kwidzynie.

Rzym, Klaudiusz II Gocki, antonianian, lata 268–270, nieokreślona mennica, 20 mm, RIC V ?.
Av. [...]*LAV*[...], popiersie w draperii, w koronie promienistej w prawo.
Rv. legenda nieczytelna, Wiktoria (?) krocząca w lewo.

Lipnik, gm. Kańczuga, pow. przeworski

M.: nieznane. **D.:** nie później niż maj 2010 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Valens, Ae 3 (centenionalis), lata 364–375, Aleksandria (?), RIC IX 3b lub 5b (?).
Av. DN VALEN-S P F AV[G], popiersie w draperii i w pancerzu, w diademie w prawo.
Rv. [SECVRITAS R]EI PVBLICAE, Wiktoria krocząca w lewo, w odcinku: ALEA (?).

Łukowo, gm. Oborniki, pow. obornicki

M.: nieznane. **D.:** nie później niż sierpień 2008 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Marek Aureliusz, as, lata 176–177, Rzym, śr. 26 mm, RIC III 1195.
Av. [M A]NTON[INVS GERM SARM TR P XXXI], głowa w wieńcu w prawo.
Rv. Galera z czterema wiosłami w lewo, na dziobie Neptun stojący w lewo, po bokach [S-C], w polu [FELICITATI AVG P P], w otoku: [IMP VIII], u dołu COS III.
Moneta zaopatrzona w otwór.

Pamiętkowo, gm. Szamotuły, pow. szamotulski

M.: nieznane. **D.:** luty 2008 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Antoninus Pius (Faustyna I), sesterc, lata 141–161, Rzym, 22 g, 31 mm, RIC III 1102 (?).
Av. DIVA — FA[VSTINA], głowa w prawo.

Rv. [AETER]NI[TAS], postać kobieca (Junona?) stojąca w lewo podnosi prawą rękę (?) i trzyma nieokreślony atrybut, po bokach [S]-C.

Przedbórz, m., pow. radomszczański — okolica

M.: nieznanne, nad Pilicą. **D.:** 2008 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Galięn, antoninian, lata 260–268, Rzym, RIC V 230.

Av. GALLIENVS A[VG], głowa w koronie promienistej w prawo.

Rv. LIBERO P CONS AVG, Pantera w lewo, w odcinku B.

Rzeszów, pow. grodzki — okolica

M.: nieznanne. **D.:** nie później niż październik 2010 r. **L.:** 2 monety.

1. *Rzym, Konstantynusz II*, Ae 4 (follis), lata 337–341, mennica nieokreślona, 14 mm, RIC VIII ?, typ „GLORI AEXER CITVS (1 sztandar)” według LRBC.

Av. [CON]STANTI-VS [P F A]VG, głowa w wieńcu (?) w prawo.

Rv. [GLORIA EXERC]ITVS, dwaj żołnierze zwrócenii do siebie trzymają włócznie i opierają się na tarczach, pomiędzy nimi jedno godło legionowe, napis w odcinku nieczytelny.

2. *Rzym, Nieokreślony cesarz*, Ae 3 (centenionalis), lata 364–392, mennica nieokreślona, 17 mm, RIC IX ?, typ „GLORIA ROMANORVM (6–8)” według LRBC.

Av. legenda nieczytelna, popiersie w draperii i w pancerzu, w diademie w prawo.

Rv. [GLORIA ROMA]NORVM, cesarz krocący w prawo trzyma labarum i ciągnie za sobą jeńca, ew. oznaczenia mennicze w polu i w odcinku nieczytelne.

Susiec, gm. loco, pow. tomaszowski

M.: nieznanne miejsce od strony Tomaszowa Lubelskiego. **D.:** nie później niż listopad 2007 r. **L.:** 4 monety. **Kom.:** w tym samym miejscu znaleziono wcześniej 3 inne późnorzymskie brązy¹.

1. *Rzym, Walentynian I lub Walens*, Ae 3 (centenionalis), lata 364–378, mennica nieokreślona, RIC IX ?, typ „GLORIA ROMANORVM (6–8)” według LRBC.

Av. [D]N VA[...], popiersie w draperii i w pancerzu, w diademie w prawo.

Rv. [GLORIA ROMANORVM], cesarz krocący w prawo trzyma labarum i ciągnie za sobą jeńca, ew. oznaczenia mennicze w polu i w odcinku nieczytelne.

2. *Rzym, Nieokreślony cesarz z IV–V w.*, Ae 3, mennica nieokreślona.

Av. legenda nieczytelna, popiersie w draperii i w pancerzu, w diademie w prawo.

Rv. Nieczytelny.

---

¹ Zob. Dymowski 2008, s. 55.

3. *Rzym (?)*, Nieokreślony cesarz z IV–V w. (?), Ae 3 (?), mennica nieokreślona.

Av. Czytelny jedynie zarys legendy otokowej.

Rv. Nieczytelny.

4. *Rzym (?)*, Nieokreślony cesarz z IV–V w. (?), Ae 4 (?), mennica nieokreślona.

Av. Nieczytelny.

Rv. Brama obozowa (?), ew. legenda nieczytelna.

Suwałki, pow. grodzki — okolica

M.: nieznanne. **D.:** nie później niż styczeń 2008 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Gordian III, sesterc, lata 238–239, Rzym, 30 mm, RIC IV 255a.

Av. [IM]P CAES [M ANT GORDIA]NVS AVG, popiersie w draperii, w wieńcu w prawo.

Rv. [IOV]II C[ONSERVATORI], Jowisz stojący w prawo trzyma błyskawicę i długie berło, u jego stóp z lewej mała postać cesarza, po bokach [S-C].

Szadek, m., pow. zduńskowolski

M.: nieznanne. **D.:** nie później niż maj 2008 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Walens, Ae 3 (centenionalis), lata 364–367, Siscia, RIC IX 5b.

Av. D N VALEN-[S P F AVG], popiersie w draperii i w pancerzu, w diademie w prawo.

Rv. GLORIA RO-MANORVM, cesarz kroczący w prawo trzyma labarum i ciągnie za sobą jeńca, w polu z prawej A i gwiazda, w odcinku [?]BSIS[?].

Szczecin, pow. grodzki — okolica

I. M.: nieznanne, na wschód od Odry. **D.:** nie później niż wrzesień 2009 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Probus, antoninian, lata 278–279, Lugdunum, RIC V 83.

Av. IMP C M AVR PROBVS AVG, popiersie w zbroi, w koronie promienistej w prawo.

Rv. MARS VICTOR, Mars kroczący w prawo niesie włócznię i trofea oparte o ramię, w odcinku II.

II. M.: pole orne. **D.:** nie później niż wrzesień 2011 r. **Ok.:** poszukiwania na powierzchni (?). **L.:** 1 moneta (fragment).

Rzym, Hadrian (Sabina), aureus, lata 128–134, Rzym, RIC II 410.

Av. [SABI]NA AVGVST[A HADRIANI AVG PP], popiersie w prawo (widoczny jedynie zarys tyłu głowy).

Rv. VE[STA], Westa siedząca w lewo trzyma palladium i berło (widoczne jedynie nogi i fragment tułowia bogini).

Fragment monety (ok. 1/4 krążka); krawędzie w miejscu ułamania mocno nieregularne, co może wskazywać na przypadkowe zniszczenie monety, np. w wyniku prac polowych. Stopień wytarcia monety niewielki.

Toruń, pow. grodzki — okolica

M.: nieznane. **D.:** nie później niż maj 2010 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, anonimowa emisja (H a d r i a n ?), kwadrans, lata 117–138 (?), mennica bałkańska (tzw. moneta kopalni), 17 mm, RIC II (Hadr.) 1016.

Av. RO-MA, popiersie Romy w hełmie w prawo.

Rv. DARDA-NICI, postać kobieca stojąca w lewo trzyma kłosa zboża i unosi połą szaty.

Urbanie, gm. Oborniki, pow. obornicki

M.: pole orne przy starym dworze. **D.:** marzec 2008 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, W a l e r i a n I, antoninian, lata 257–258, Lugdunum, RIC V 12.

Av. VALERIANVS P F AVG, popiersie w zbroi i w draperii, w koronie promienistej w prawo.

Rv. OR[IENS] AVGG, Sol kroczący w lewo unosi prawą rękę i trzyma bicz.

Wieruszów, m. pow. — okolica

M.: nieznane, nad rzeką, w stronę Kalisza. **D.:** nie później niż marzec 2008 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, K l a u d i u s z II G o c k i, antoninian, lata 268–270, mennica nieokreślona, 20 mm, RIC V ?.

Av. [...]AVDIVS[...], głowa lub popiersie w koronie promienistej w prawo.

Rv. legenda nieczytelna, nieokreślona postać stojąca w lewo.

Moneta zaopatrzona w otwór.

Winiary, gm. Dwikozy, pow. sandomierski

M.: nieznane. **D.:** nie później niż czerwiec 2009 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, M a k s y m i a n (285–305), follis (określenie według znalazcy, bliższych danych brak).

Witkowo, gm. Stargard Szczeciński, pow. stargardzki

M.: nieznane. **D.:** nie później niż listopad 2007 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Kommodus (Marek Aureliusz), sesterc, lata 180–192, Rzym, śr. 30 mm, RIC III 662.

Av. [DIVVS M AN]TO[NINVS PIVS], głowa w prawo.

Rv. [CONSECRATIO], stos pogrzebowy, po bokach [S-C].

Wrocław, pow. grodzki — okolica

I. M.: nieznane. **D.:** jesień 2009 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Antoninus Pius, sesterc, lata 138–161, Rzym, 30 mm, RIC III ?.

Av. [...]VG[...], głowa w wieńcu w prawo.

Rv. legenda nieczytelna, postać kobieca (Wiktoria ?) krocząca w lewo, po bokach S-C.

II. M.: na południe od miasta, przy autostradzie A4. **D.:** nie później niż sierpień 2009 r. **L.:** 1 moneta.

Rzym, Teodozjusz I, Ae 3 (centenionalis), lata 383–392, nieokreślona mennica, RIC IX ?, typ „GLORIA ROMANORVM (6–8)” według LRBC.

Av. [D N TH]EODOSIVS [P F] AV[G], popiersie w draperii i w pancerzu, w diademie w prawo.

Rv. [GLORIA ROMANOR]VM, cesarz kroczący w prawo trzyma labarum i ciągnie za sobą jeńca, napis w odcinku nieczytelny.

Arkadiusz Dymowski

DWA PIERŚCIENIE WYKONANE Z MONET RZYMSKICH

W ostatnich latach zarejestrowałem dwa podobne do siebie, srebrne pierścienie pochodzące z polskich znalezisk. Obydwa sporządzono ze srebrnej, dwukrotnie kanelowanej szyny („obrączki”), do której przymocowano rzymskie denary, w obydwu przypadkach z portretem Marka Aureliusza, bite za panowania Antonina Piusa. Kanelunek szyny upodabnia ją do niektórych typów uszek, w jakie zaopatrywano złote monety i medaliony późnorzymskie na terenie Barbaricum. Pierścienie należy zapewne określić jako wyroby lokalne i datować na okres wpływów rzymskich lub wczesnych wędrówek ludów. Zabytki są mi znane jedynie z fotografii, nie dysponuję danymi metrologicznymi.

Płock, m. pow. — okolica

M.: nieznanne miejsce pomiędzy Płockiem a Warszawą, najprawdopodobniej na prawym brzegu Wisły. **D.:** maj 2005 r.

Rzym, Antoninus Pius (Marek Aureliusz), denar, 140–161 r., Rzym, RIC ?.

Av. Głowa w prawo, w otoku: [AVRE]LIVS CAESAR — AVG PII [F...].

Rv. Brak danych.

Moneta ukruszona przy brzegu (od strony szyi portretu), przymocowana jako „oczko” pierścienia (brak danych na temat sposobu mocowania) do dwukrotnie kanelowanej szyny wykonanej ze srebra. Sądząc z proporcji sfotografowanego obiektu, znając standardową średnicę drugowiecznego denara, można określić szerokość szyny na ok. 5 mm.

Lelów, gm. loco, pow. częstochowski — okolica

M.: nieznanne. **D.:** nie później niż październik 2009 r.

Rzym, Antoninus Pius (Marek Aureliusz), denar, 140–161 r., Rzym, RIC ?.

Av. Głowa w prawo, w otoku: [...]CAE[...].

Rv. Nieczytelny.

Moneta przymocowana jako „oczko” pierścienia (brak danych na temat sposobu mocowania) do dwukrotnie kanelowanej szyny wykonanej ze srebra; pierścień został zgnieciony (szyna została zagnieciona do monety-„oczka”). Sądząc z proporcji sfotografowanego obiektu, znając standardową średnicę drugowiecznego denara, można określić szerokość szyny na ok. 4 mm.

Arkadiusz Dymowski

Święte, gm. Radymno, pow. jarosławski. Skarb monet Republiki Rzymskiej

M.: hałda piasku po świeżych wykopach w pobliżu wsi, w odległości ok. 300–500 metrów od brzegu Sanu; monety leżały na powierzchni, wypłukane przez deszcz, w obrębie nie większym niż ok. 20 cm. **D.:** przełom maja i czerwca 2010 r. **Ok.:** znalezisko przypadkowe. **L.:** 5 monet (skarby lub część skarbu). **Tpq:** 83 r. przed Chr.

1. *Rzym, Republika (Q. Fabius Labeo)*, denar, 124 r. przed Chr., Rzym, 3,56 g, 18 mm, ↑↓, RRC 273/1 (ryc. 1.1).

Av. Głowa Romy w hełmie w prawo, z lewej ROMA, z prawej [LAB]EO, u dołu z prawej X; dwa odciski puncy w kształcie litery C.

Rv. Jowisz w kwadrydze w prawo, u dołu dziób okrętu, w odcinku Q FABI.

Ryc. 1. Święte, gm. Radymno. Skarb monet rzymskich, skala 1:1 (fot. P. Brożyna)

2. *Rzym, Republika (Q. Curtius i M. Junius Silanus), denar, 116–115 r. przed Chr., Rzym, 3,05 g, 19 mm, ↑↓, RRC 285/2 (ryc. 1.2).*

Av. Głowa Romy w hełmie w prawo, z lewej X, z prawej [Q CVRT].

Rv. Jowisz w kwadrydze w prawo, u góry lituus, u dołu M [SIA], w odcinku [ROMA].

3. *Rzym, Republika (M. Lucilius Rufus), denar, 101 r. przed Chr., Rzym, 3,26 g, 19,5 mm, ↑↑, RRC 324/1 (ryc. 1.3).*

Av. Głowa Romy w hełmie w prawo, z lewej PV, wokół wieniec laurowy.

Rv. Wiktoria w bidze w prawo, u góry [RVF], w odcinku M LVCI[LI]; odcisk puncy w kształcie pierścienia.

4. *Rzym, Republika (L. Titurius Sabinus), denar, 89 r. przed Chr., Rzym, 3,54 g, 19,3 mm, ↑↓, RRC 344/3 (ryc. 1.4).*

Av. Głowa króla Tytusa Tacjusza w prawo, z lewej SABIN.

Rv. Wiktoria w bidze w prawo, u dołu L TITVRI, w odcinku znak menniczy (zbroja).

5. *Rzym, Republika (Q. Antonius Balbus), denar serratus, 83–82 r. przed Chr., Rzym, 3,30 g, 18,9 mm, ↑↓, RRC 364/1 (ryc. 1.5).*

Av. Głowa Jowisza w wieńcu laurowym w prawo, z lewej S C. Kontrasygnatury w formie zbliżonej do wgłębnych liter C i IV.

Rv. Wiktoria w kwadrydze w prawo, u dołu litera H, w odcinku [Q A]NTO BA[LB] / [P R].

Kom.: Okoliczności odkrycia bezsprzecznie wskazują, że mamy do czynienia ze skarbem lub jego częścią. Były to trzeci z zarejestrowanych na ziemiach polskich skarbów denarów republikańskich, po depozycie z Połańca² i nieopublikowanym zespole z Górnego Śląska³, oraz czwarty skarb tego typu odnotowany na terenach zajmowanych w młodszym okresie przedrzymskim i w okresie wczesnorzymskim przez kulturę przeworską, po dwóch wspomnianych depozytach z Polski oraz po skarbie z miejscowości Poczapy na Ukrainie⁴. Nowo zarejestrowany skarb ze Świętego, podobnie jak trzy pozostałe depozyty, pochodzi z południowej rubieży terenów zasiedlanych przez ludność kultury przeworskiej⁵.

Piotr Brożyna, Arkadiusz Dymowski

Varėna (Orany), gmina loco, okręg Alytus (Olita), Litwa — okolica. Skarb monet rzymskich

M.: nieznane **D.:** nie później niż listopad 2011 r. **L.:** skarb składający się z 25 denarów, z których uchwycono 7. **Tpq:** 193 r. **Kom.:** Ze względu na brak dostępu do oryginałów monet zostały one opisane i określone na podstawie fotografii; są w znacznym stopniu wytarte i pokryte ciemną patyną, co sugeruje, że przypuszczalnie zalegały bezpośrednio w ziemi.

1. *Rzym, Hadrian*, denar, 125–128 r., Rzym, RIC II 162.

Av. HADRIANVS — AVGV[STVS], głowa w wieńcu w prawo.

Rv. COS — III, Roma siedząca w prawo na pancerzu i tarczy trzyma włócznię i parazonium.

2. *Rzym, Antoninus Pius*, denar, 145–161 r., Rzym, RIC III 137.

Av. [A]NTONINVS — AVG PIVS P P, głowa w wieńcu w prawo.

Rv. COS — IIII, uskrzydłona błyskawica leżąca na tronie.

3. *Rzym, Antoninus Pius (Faustyna I)*, denar, 141–161 r., Rzym, RIC III 351.

Av. [DI]VA — FAVST[INA], popiersie w draperii w prawo.

Rv. [AETE]R-N[ITAS], Providentia stojąca w lewo trzyma glob, za głową rozwiany welon.

4. *Rzym, Marek Aureliusz (Lucjusz Werus)*, denar, 169–180 r., Rzym, RIC III 596b.

Av. DIVVS — VERVS, głowa w prawo.

Rv. CONSE-CRATIO, stos pogrzebowy.

5. *Rzym, Marek Aureliusz (Lucylla)*, denar, 169–180 r., Rzym, RIC III 775.

Av. LVCILLAE AVG ANTONINI AVG F, popiersie w draperii w prawo.

Rv. [P]IE-[TA]S, Pietas stojąca w lewo unosi prawą rękę nad płonącym ołtarzem i trzyma skrzynkę.

² Kunisz 1970, s. 103–159; Kolendo 1998, s. 123–126; Bursche 1995, s. 85–91.

³ Dymowski 2011, s. 134, przyp. 5.

⁴ Pivovarov, Oniśuk 2009, s. 164–168.

⁵ Por. Dymowski 2011, s. 143, przyp. 38.

6. *Rzym*, *Pertynaks*, denar, 193 r., *Rzym*, RIC IV 2.
Av. IMP CAES P HELV — PERTIN AVG, głowa w wieńcu w prawo.
Rv. DIS CVS[T]-ODIBVS, Fortuna stojąca w lewo trzyma ster oparty na globie i róg obfitości.

7. *Rzym*, *Pertynaks*, denar, 193 r., *Rzym*, RIC IV 10.
Av. IMP CAES P HELV — PERTIN AVG, głowa w wieńcu w prawo.
Rv. PRO[VID] — DEOR COS II, Providentia stojąca w lewo unosi obie ręce w stronę gwiazdy.

Arkadiusz Dymowski

Budzistowo, gm. Kołobrzeg, pow. kołobrzeski

M.: na południe od wsi. **D.:** najpóźniej w 2006 r. (przed 7 XI). **L.:** 2 monety, prawdopodobnie luzem.

1. Würzburg, bp *Bruno* (1034–45), denar, Dbg 863 (ryc. 2.1).

Av. +BRVNOEPS. krzyż z kulkami w kątach.

Rv. \\\SKI\\-\\ANS, głowa z tonsurą w prawo.

2. Kolonia, *Henryk II* ces. (1014–1024), denar, Dbg 350, pęknięty od nacięcia na Av. (ryc. 2.2).

Av. ·HEN\\\\\\MP, krzyż z kulkami w kątach; nacięcie.

Rv. \\A / COLO / NIA poziomo; 2 nacięcia.

1

2

Ryc. 2. Budzistowo, gm. Kołobrzeg. Denary bpa Brunona (1) i Henryka II (2). Skala 1:1

BRP.

Kościejów, gm. Raławice, pow. miechowski

M.: stanowisko Kościejów 23; pole orne na zachód od wsi; rozległa osada z wczesnego i późnego średniowiecza. **D.:** 23 marca 2011 r. **Ok.:** Archeologiczne badanie powierzchniowe IA UW prowadzone przez mgr Przemysława Dulębę. **Kontekst:** Wśród innych znalezisk, oprócz licznej ceramiki, 10 ciężarków ołowianych, 1 brązowy (posrebrzany) kabłączek skroniowy, brązowa głowica broni siecznej (?), 4 nity brązowe, brązowa obrączka, fragment brązowej pęsetki (?), brązowa haftka (?). **L.:** 2 monety. **Zb.:** Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego.

1. *Saksonia*, denar krzyżowy, typ V, 2. połowa XI w., CNP 619, 1,05 g, 13,5 mm (ryc. 3.1).

Av. ▲▲♁▲▲▽▲▲○○, krzyż perełkowy młodszego typu, obwódka perełkowa.

Rv. ▲▲♁▲▲▽▲▲, krzyż kawalerski z punktami i klinami z punktami między ramionami, obwódka perełkowa.

2. *Polska* (?), denar krzyżowy, typ VI, 4. ćwierć XI w., CNP 851–852, Kędziński VIm-2/92, 0,60 g, 12 mm (ryc. 3.2).

Av. Otok pusty, krzyż prosty z punktami między ramionami, obwódka perełkowa.

Rv. Otok pusty, krzyż kawalerski z klinem i pastorałem, obwódka liniowa.

Ryc. 3. Kościejów, gm. Raławice, pow. miechowski. Denary krzyżowe 1 i 2. Skala 2:1 (fot. M. Bogucki)

Kom.: Trzy denary krzyżowe z tej samej pary stempli, co moneta nr 2, wystąpiły w skarbie ze Słuszkowa pod Kaliszem. Ich waga wynosi 0,612, 0,952 i 1,252 g, a średnica 12,3, 12,9 i 13,9 mm. Stempel rewersu został użyty również do wybicia denara krzyżowego typu V, CNP 655/851–852; Kędziński Vm-1/12. Odmienne od saskich stylistyka wykonania stempli, brak legend otokowych, wystąpienie trzech egzemplarzy w skarbie ze Słuszkowa, ich duże zróżnicowanie wagowe oraz połączenie z denarem typu V wskazują, że moneta ta jest prawdopodobnie polskiego pochodzenia.

Mateusz Bogucki, Przemysław Dulęba

Świdniczek, gm. Wólka, pow. lubelski

M.: nieznane. **D.:** przed 2005 r. **Ok.:** nieznane. **L.:** skarb złożony z kilkunastu monet, w tym 4–6 w słupek. Opisano jedną. **Tpą.:** ok. 1327.

Krakowskie, Władysław Łokietek (1306–1333), denar *Hełm napisowy*.

Av. R\\IS, hełm.

Rv. \\LO\\, orzeł w lewo (heraldycznie).

BRP.

Koźuchów, m., pow. nowosolski

M.: ogród (dawna winnica). **D.:** 2004 r. (przed 15 X). **Ok.:** uprawa ogrodu. **L.:** 1 moneta luzem. **Zb.:** Izba Regionalna w Koźuchowie⁶.

Śląsk, kwartnik nieznanego typu:

Av. \\DVX*SLESIE, w polu lilia.

Rv. ornament z trójliści (i może liści winorośli) w otoku, w polu korona (obwód z wgłębionymi perełkami, trzy fleurony, dwie kulki między nimi).

Kom.: Znaleziony okaz należy do typów hybrydalnych, powtarzających i łączących motywy zarejestrowane na innych, częściej spotykanych typach. W tym przypadku jednak cechę hybrydy ma już sam awers, łączący motyw plastyczny kwartnika Fbg 762, uważanego za nyski biskupi, i schematu legendy *N dux Slesie*, znanego z kwartników prawdopodobnie linii fürstenberskiej (Fbg 620, 815). Do tego rewers przedstawia motyw korony, ostatnio przypisywany chętnie księciu Bolesławowi III brzeskiemu (1311–1352), a samo miejsce znalezienia leży na terenie ówczesnego księstwa głogowskiego (od 1312 r. zagańskiego). W ten sposób wymowa monety odwołuje się do wszystkich części Dolnego Śląska i nie przybliża do jej ściślejszej atrybucji. Brak możliwości studiów porównawczych nad znalezionym kwartnikiem — lub chociażby jego zdjęciem — zmusza do pozostawienia tego problemu na przyszłość.

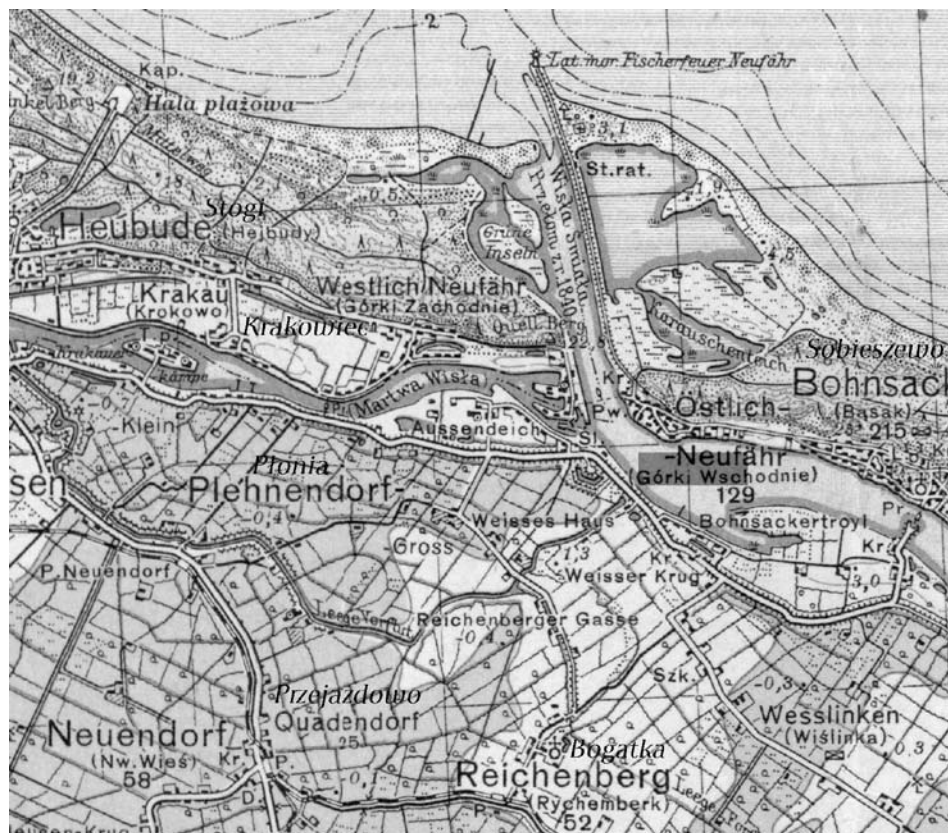
Borys Paszkiewicz

Górki Wschodnie, pow. grodzki Gdańsk

M.: dno Martwej Wisły powyżej Wisły Śmiałej, między Górkami Wschodnimi a Wiślinką. **D.:** przed majem 2008 r. **Ok.:** pogłębianie koryta rzeki. **Kontekst:**

⁶ Informację uzyskałem podczas sesji nowosolskiej, 15 X 2004 r., od kierownika Izby Regionalnej w Koźuchowie; wtedy też miałem sposobność obejrzeć monetę.

niecio fragmentów ceramiki naczyniowej, kilka kutych gwoździ, pół ludzkiej czaszki i piszczel. L.: 1 moneta.

Ryc. 4. Górkí Wschodnie. Lokalizacja znaleziska na mapie WIG z 1938 r.

Norwegia, Magnus Eriksson (1319–1343), denar z lat 20.–30. XIV w. Av. popiersie w koronie na wprost, z długimi włosami. Rv. tarcza z lwem wznoszącym topór w łapie. Ok. 13–14 mm. ABH 42.1 (ryc. 5).

Ryc. 5. Górkí Wschodnie. Denar norweski Magnusa Erikssona. Skala 1:1

BRP.

Kraków, pow. grodzki

M.: określone jako „Kraków-Ratusz”, prawdopodobnie więc rejon Wieży Ratuszowej na Rynku Głównym (bo raczej nie określono by tak w Krakowie Magistratu ani ratusza kazimierskiego na Wolnicy). **D.:** „1943/44 r.” **Ok.:** nieznanne. **L.:** 1 moneta, najprawdopodobniej luzem. **Zb.:** Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum Czapskich, nr inw. VII-P-30.017 (dane o znalezieniu według podkładki monety).

Polska, J a d w i g a, denar, 1384–1386 (?), Kraków, Piekosiński 24, 0,27 g, 11,6 mm, skorodowany.

Borys Paszkiewicz

Pień, gm. Dąbrowa Chełmińska, pow. bydgoski

I. M.: stanowisko 1, grodzisko wczesno- i późnośredniowieczne (2. połowa X–XII w. oraz 1. ćwierć XV w.). **D.:** sierpień 2008 r. **Ok.:** badania archeologiczne prowadzone przez dr. hab. D. Polińskiego, prof. UMK, dr. A. Janowskiego, mgr. A. Piaseckiego; eksploracja nawarstwień kulturowych. **L.:** 2 monety pojedynczo. **Zb.:** Instytut Archeologii UMK w Toruniu.

1. *Prusy krzyżackie*, brakteat *Krzyż grecki III*, Toruń, 1416–1460. Srebro, 0,25 g, 15,0 mm. Paszk.Brakt. T18.5. Wykop 9/08, warstwa III, nr inw. 78/08 (ryc. 6.1).

2. *Prusy krzyżackie*, *M i c h a ł K ü c h m e i s t e r* (1414–1422), szeląg z krótkim krzyżem, Gdańsk, 1414–1416.

Av. *MAGSTzMICHAELzPRI, tarcza wielkiego mistrza z krótkim krzyżem;

Rv. *MONETAzDNORVMzPRV, tarcza krzyżacka z krótkim krzyżem;

Srebro, 1,75 g, 20,5 mm. Vossb. 741. Wykop 9/08, warstwa II, nr inw. 96/08 (ryc. 6.2).

II. M.: stanowisko 9, cmentarzysko średniowieczne i nowożytne. **D.:** lipiec–sierpień 2007 r. **Ok.:** archeologiczne badania ratownicze, prowadzone przez dr. hab. D. Polińskiego, prof. UMK, dr. A. Drozd, dr. A. Janowskiego. **L.:** 4 monety pojedynczo. **Zb.:** jw.

3. *Litwa, J a n K a z i m i e r z* (1648–1668), szeląg 1660, Ujazdów.

Av. IOAN-CAS-REX, głowa króla w wieńcu laurowym, u dołu T.L.B, stempel przesunięty.

Rv. Pogoń z tarczą i derką, u góry mitra książęca, poniżej godło herbu Korwin; SOLI. MAG.DVC·LIT.1660

Miedź, 1,45 g, 15,5 mm. Niemirycz 85; Ivanauskas, Douchis 1130. Wykop 1/07, humus, nr inw. 1/07 (ryc. 6.3).

4. *Litwa*, Jan Kazimierz, szeląg r.? (przypuszczalnie 1664 lub 1665), Wilno (?).
Av. IOAN.-CAS-REX, głowa króla w wieńcu laurowym, u dołu litery T·L·B, stempel przesunięty.

Rv. Pogoń ze wstęgą, bez tarczy, u góry mitra książęca, poniżej wysoki monogram HKPL;
SOLI·MAG·DVC·LITV166\, stempel przesunięty.

Miedź, 1,15 g, 16,0 mm. Niemirycz 102–108. Wykop 4/07D, humus, nr inw. 13/07 (ryc. 6.4).

5. *Prusy*, Fryderyk I (1701–1713), szeląg 1702, Królewiec.

Av. pod koroną królewską monogram FR, niżej litery CG.

Rv. ★ / SOLID / REGNI / PRUSS / 1702 (stempel niedobity — gwiazdka praktycznie nieczytelna)

Bilon, 0,60 g, 16,0 mm. Schrötter 359. Wykop 1/07, humus, nr inw. 6/07 (ryc. 6.5).

6. *Prusy*, Fryderyk Wilhelm IV (1840–1861), grosz srebrny 1852, Berlin

Av. FRIEDR. WILH. IV KOENIG V. PREUSSEN, odkryta głowa króla w prawo.

Rv. 30 EINEN THALER / SCHEIDE MÜNZE, 1 / SILBER / GROSCHEN / 1852 / A.

Bilon, 1,95 g, 18,5 mm. Bft.M. 4053. Wykop 4/07C, humus, nr inw. 12/07 (ryc. 6.6).

Ryc. 6. Pień, gm. Dąbrowa Chełmińska. Monety

Alicja Drozd, Andrzej Janowski, Dariusz Poliński

Trawniki, gm. loco, pow. świdnicki

M.: prawy brzeg Wieprza, ok. 520 m na pn od mostu (zob. ryc. 7). **D.:** przed styczniem 2008 r. **Ok.:** nieznane. **L.:** 1 moneta.

Ryc. 7. Trawniki. Lokalizacja znaleziska

Turcja, M u r a d II (1421–44, 1445–51), akcze, men. Serez (Serres w greckiej Macedonii), bez daty, 13,7 mm (ryc. 8). Pere 62.

Ryc. 8. Trawniki, gm. loco. Akcze Murada II. Skala 1:1

Wiadomość i fotografię zawdzięçam panu Tomaszowi Dzieńkowskiemu.

Borys Paszkiewicz

Nieprawice, gm. Złota, pow. pińczowski

M.: stanowisko 5 (27) w Nieprawicach, AZP 95–62. **D.:** 2007–2009 r. **Ok.:** badania powierzchniowe Instytutu Archeologii UW prowadzone przez mgra Przemysława Dulębę. **L.:** 2 monety. **Zb.:** Instytut Archeologii UW.

1. *Polska*, Władysław III Warneńczyk (1434–1444), denar, Kraków, Kub. Jag. II/1, 0,26 g, 11 mm (ryc. 9.1).

2. *Jw.*, 0,43 g, 11 mm (ryc. 9.2).

Ryc. 9. Nieprovice, gm. Złota. Denary jagiellońskie. Skala 1:1

Michał Zawadzki, Przemysław Dulęba

Wrocław, pow. grodzki

M.: Piasek, Biblioteka Uniwersytecka, Oddział Zbiorów Specjalnych. **D.:** przed 1 września 2011 r. **Ok.:** czyszczenie rękopisu (bliżej nieokreślonego) z 1400 r. **L.:** 1 moneta. **Zb.:** Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu.

Austria, Ferdynand I, fenig 1538, Wiedeń. Saurma-Jeltsch 715/291, lecz inny rok (ryc. 10).

Ryc. 10. Wrocław. Fenig austriacki Ferdynanda I. Skala 1:1

Informację i zdjęcia zawdzięczam paniom Barbarze Krukiewicz i Katarzynie Łabuz.

Borys Paszkiewicz

Wschowa, m. pow.

M.: kościół ewangelicki na murach. **D.:** przed 2006 r. **L.:** 1 moneta luzem.

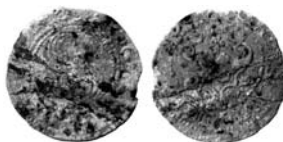
Wschowa, denar, 2. ćwierć XVI w. (?). Av. krzyż podwójny (bez pierścieni z boków) na tarczy hiszpańskiej, z trzech znaków umieszczonych wokół widoczne z prawej P z poszerzoną podstawą. Piekosiński 115 lub podobny.

Borys Paszkiewicz

Winiary, gm. Raclawice, pow. miechowski

M.: stanowisko Winiary C (3); pole orne na południe od wsi. **D.:** 25 marca 2011 r.
Ok.: archeologiczne badanie powierzchniowe IA UW prowadzone przez mgr
Przemysława Dulębę. **L.:** 1 moneta. **Zb.:** Instytut Archeologii Uniwersytetu War-
szawskiego.

Ryga, Z y g m u n t III, szeląg 1600, Mrow. 396; Kop.Skor. 8123; 0,83 g, 18 mm
(ryc. 11).

Ryc. 11. Winiary, gm. Raclawice. Szeląg Zygmunta III. Skala 1:1

Mateusz Bogucki, Przemysław Dulęba

Głusk, pow. grodzki Lublin

M.: wygon za cmentarzem żydowskim. **D.:** przed 2005 r. **L.:** 1 moneta luzem.

Ratyzbona, miasto, halerz 1748, jednostronny. Av. skrzyżowane klucze, między nimi R /
17 — 48 / H.

BRP.

WYKAZ SKRÓTÓW

D.	data znalezienia
Kom.	komentarz
L.	liczba znalezionych monet
M.	miejsce znalezienia
Ok.	okoliczności, osoba odkrywcy
Tp <i>q</i>	<i>Terminus post quem</i>
Zb.	Zbiór

ABH	B. Ahlström, B.F. Brekke, B. Hemmingsson, <i>Norges Mynter</i> , Stockholm 1976.
BftM.	E. Bahrfeldt, <i>Die Münzen- und Medaillen-Sammlung in der Marienburg</i> , t. 2, Danzig 1904.

- CNP M. Gumowski, *Corpus nummorum Poloniae*, t. 1. Monety X i XI w., Kraków 1930.
- Dbg H. Dannenberg, *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit*, Berlin 1876.
- Fbg F. Friedensburg, *Schlesiens Münzgeschichte im Mittelalter*, Codex diplomaticus Silesiae, t. XII, XIII, XXIII, Breslau 1887–1904 / F. Friedensburg, *Die schlesischen Münzen des Mittelalters*, Breslau 1931.
- Ivanauskas, E. Ivanauskas, R.J. Douchis, *Coins of Lithuania 1386–1707*, Vilnius Douchis 1999.
- Kędzierski A. Kędzierski, *Wczesnośredniowieczny skarb monet z miejscowości Stuszków koło Kalisza. Pochodzenie, typologia i chronologia młodszych typów denarów krzyżowych*, Kalisz 2011 (maszynopis pracy doktorskiej w IAE PAN w Warszawie).
- Kop.Skor. E. Kopicki, *Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych*, Warszawa 1995.
- Kub.Jag. S. Kubiak, *Monety pierwszych Jagiellonów (1386–1444)*, Wrocław 1970.
- LRBC *Late Roman Bronze Coinage*, t. I–II, (wyd. P. V. Hill, J. P. C. Kent, R. A. G. Carson), reprint Spink & Son Ltd., London 1976.
- Mrow. E. Mrowiński, *Monety Rygi*, Warszawa 1986.
- Niemirycz W. Niemirycz, *Katalog szelągów miedzianych Jana Kazimierza*, Warszawa 1982.
- Paszk.Brakt. B. Paszkiewicz, *Brakteaty – pieniądz średniowiecznych Prus*, Wrocław 2009.
- Pere N. Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, Istanbul 1968.
- Piekosiński F. Piekosiński, *O monecie i stopie menniczej w Polsce w XIV i XV w.*, Kraków 1878.
- RIC *The Roman Imperial Coinage*, t. I–X (wyd. H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland, R. A. G. Carson, P. H. Webb, J. W. E. Pearce, P. M. Brunn, J. P. C. Kent, I. A. Carrdice, T. V. Buttrey), London 1923–2007.
- RRC M. H. Crawford, *The Roman Republican Coinage*, Cambridge 1974.
- Schrötter F. v. Schrötter, *Das preußische Münzwesen im 18. Jahrhundert*, Berlin 1902.
- Saurma-Jeltsch H. v. Saurma-Jeltsch, *Die Saurmasche Münzsammlung, deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge*, Berlin 1892, reedycja Berlin 1982.
- Vossb. F. A. Voßberg, *Geschichte der Preußischen Münzen und Siegel von frühester Zeit bis zum Ende der Herrschaft des Deutschen Ordens*, Berlin 1843.

BIBLIOGRAFIA

Bursche A.

- 1995 *Czy skarb z Połańca był łupem z bitwy w Lesie Teutoburskim?* [w:] *Nunc de Svebis dicendum est ... Studia dedykowane profesorowi Jerzemu Kolendo w 60-lecie urodzin i 40-lecie pracy naukowej*, red. A. Bursche, M. Mielczarek, W. Nowakowski, Warszawa 1995, s. 85–91.

Dymowski A.

2008 *Najnowsze znaleziska monet rzymskich z Lubelszczyzny i Podkarpacia*, Lubelskie WN XIV, 2008, z. 1, s. 36–68.

2011 *Monety Republiki Rzymskiej na ziemiach polskich. Kilka uwag na bazie nowego materiału ze znalezisk drobnych*, WN LV, 1011, z. 1–2, s. 133–163.

Kolendo J.

1998 *O skarbie monet rzymskich z Połańca*, [w:] *Świat antyczny i barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością*, Warszawa 1998, s. 123–126.

Kunisz A.

1970 *Skarb rzymskich denarów z okresu Republiki i cesarza Augusta odkryty w Połańcu, pow. Staszów*, Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego, t. VI, 1970, s. 103–159.

Pivovarov S., Onišuk Â.

2009 *Skarb rims'kih respublikans'kih monet iz s. Počapi v vierhiv'âh zahidnogo Bugu*, *Arheologični doslidžennâ L'vivs'kogo uniwersitetu (Lviv University Archaeology Studies)* nr 12, 2009, s. 164–168.